

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ**

ISSN 1857-7296

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012**

ГОДИНА 3

БРОЈ 3

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ**

За издавачот:

проф. д-р Илчо Јованов

Издавачки совет:

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски
доц. м-р Гоце Гаврилски

Редакциски одбор:

проф. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски
доц. м-р Гоце Гаврилски

Главен уредник:

проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска

Одговорни уредници:

проф. д-р Илчо Јованов
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски

Јазично уредување:

Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување:

Славе Димитров
Благој Михов

Печати:

Печатница „Европа 92” - Кочани

Редакција и администрација:

Универзитет „Гоце Делчев” - Штип
Факултет за музичка уметност
бул „Крсте Мисирков” бб
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија

СОДРЖИНА

Проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА ГЛОБАЛНАТА
МУЗИЧКА КУЛТУРА ВО 21 ВЕК

Проф. м-р Валентина ВЕЛКОВСКА-ТРАЈАНОВСКА
РИХАРД ШТРАУС - АСПЕКТИ НА ОРКЕСТАРСКИОТ ЈАЗИК
И СИМФОНИСКАТА ПОЕМА “ДОН КИХОТ”

Доц. м-р Гоце Гавриловски
ОРКЕСТРАЦИСКА И ТЕМБРОВА ИДЕЈА И НИВНАТА
ЗВУЧНА МАТЕРИЈАЛИЗАЦИЈА ВО ДЕЛОТО
„БОЛЕРО“ ОД МОРИС РАВЕЛ

Доц. м-р Тихомир Јовиќ
ПОЛИФОНИЈАТА ВО КОМПОЗИЦИЈАТА FANTASIA CORALE ОД ТОМИСЛАВ
ЗОГРАФСКИ

М-р Ивана Јанков
АКОРДСКАТА СТРУКТУРА ЗАСТАПЕНА ВО
ВОКАЛНАТА КАНТАТА „ПСАЛМИ“ ОД КОМПОЗИТОРОТ СТОЈАН СТОЈКОВ

М-р Александар Трајковски
УДЕЛОТ НА ДОМАШНИТЕ КОМПОЗИТОРИ
ВО СОЗДАВАЊЕТО НА МУЗИКА ЗА
МАКЕДОНСКИТЕ ИГРАНИ ФИЛМОВИ

Доц. м-р Ангеле Михајловски
ЗНАЧЕЊЕТО ОД ПРИМЕНАТА НА ПРСТНАТА ГИМНАСТИКА ВО РЕШАВАЊЕТО
НА ТЕХНИЧКИТЕ ПРОБЛЕМИ ПРИ ПИЈАНИСТИЧКАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

Д-р Владимир Талевски
Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“ Скопје/УКИМ
ЗНАЧЕЊЕТО НА МОТИВАЦИЈАТА ВО
МУЗИЧКО ВОСПИТНО – ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС

Асс. м-р Ленче Насев
УЛОГАТА НА СЕМЕЈСТВОТО, НАСТАВНИКОТ ПО
МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ И УЧЕБНИКОТ ВО ОТКРИВАЊЕ И ПОТТИКНУВАЊЕ
НА МУЗИЧКИ ТАЛЕНТИРАНИ УЧЕНИЦИ

м-р Дуња Иванова
ДЕЦАТА И МУЗИКАТА ВО
ВИРТУЕЛНАТА РЕАЛНОСТ

М-р Теута Халими
ПРИМЕНА НА ГОРДОН -ТЕСТОТ ЗА ИСПИТУВАЊЕ НА МУЗИЧКИТЕ
СПОСОБНОСТИ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО ПРВО ОДДЕЛЕНИЕ (АЛБАНСКИ НАСТАВЕН
ЈАЗИК) НА ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА ВО ТЕТОВО

Доц. м-р Горанчо АНГЕЛОВ
МУЗИЧКИТЕ ИНСТРУМЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ ПЕСНИ

Проф. д-р Илчо ЈОВАНОВ
ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА МУЗИЧКИОТ ФОЛКЛОР ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА

Доц. м-р Владимир Јаневски
КОРЕОГРАФСКОТО ТВОРЕШТВО НА ТРАЈКО ПРОКОПИЕВ ВО АНСАМБЛОТ
ТАНЕЦ

д-р Соња Здравкова Цепароска
БАЛЕТСКАТА ЕДУКАЦИЈА ВО ШТИП

Стојанче Костов
ИСТОРИСКИ АСПЕКТИ НА ОРСКАТА ТРАДИЦИЈА
ВО ОВЧЕ ПОЛЕ

Сашко Атанасов
МЕТОДСКИ АСПЕКТИ НА ОРАТА ВО ПИЈАНЕЦ

Проф. Д-р Родна Величковска
ОРОВОДНИТЕ ПЕСНИ И НИВНАТА ТЕРИТОРИЈАЛНА ДИСТРИБУЦИЈА ВО
МАКЕДОНСКОТО ТРАДИЦИОНАЛНО ОБРЕДНО-ПЕЈАЧКО ИЗРАЗУВАЊЕ

Фросина Мариноска
ОРСКАТА ТРАДИЦИЈА ВО СЕЛО ВРБЈАНИ –
ПРИЛЕПСКО ПОЛЕ

Елена Трајчева
ПОВОДИ И МЕСТА ЗА ИГРАЊЕ ВО ЕТНИЧКИОТ ПРЕДЕЛ СКОПСКА ЦРНА ГОРА

Благица Илиќ
РЕЛЕВАНТНИ ЕТНОКОРЕОЛОШКИ И ЕТНОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА
ОРОТО ИБРАИМ ОЦА, ПРЕТПОСТАВКА ЗА СЛЕДЕЊЕ НА
РЕГИОНАЛНАТА ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Проф. д-р Оливера Васиќ
РУСАЛИСКИ ПОВОРКИ – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ
СО ДРУГИ ПОВОРКИ

М-р Тимко Чичаковски
СВАДБЕНИОТ ЦИКЛУС ВО МАЛЕШЕВО

Марјан Андоновски
СТИЛСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА
ОРАТА КАЈ МИЈАЦИТЕ

Проф. д-р Илчо **ЈОВАНОВ****ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА МУЗИЧКИОТ ФОЛКЛОР
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Фолклорното творештво создавано на македонска територија е процес кој траел со векови. Имено, и покрај разните историско-социјални случувања и влијанието на културите на народите од соседните држави, македонскиот народ создал творештво карактеристично по својот фолклорен израз - инспириран од содржините на обичаите, традиционалните носии и песните. Тие компоненти се главните белези и инспирација на музичкото фолклорно творештво во Македонија, кое е составено од вокална, инструментална и вокално-инструментална музика. Во зависност од местото на создавањето и од содржините кои се изразени во него, музичкото фолклорно творештво на Македонија ги изразува спецификите на традициите на градските средини и традициите кои ги одбележуваат селските средини. Разликата на творештвото во градските и селските средини е забележителна по содржината и тематиката опеана во песната, обсегот и звучниот спектар на мелодиите, музичкиот инструментариум како и влијанието на другите традиции. За разлика од фолклорот создаван во селските средини, кој го сочувал својот изворен автохтон израз, фолклорот создаван во градовите, поради комуникацијата со културите на другите народи подлежи на одделни влијанија, кои се забележуваат во инструментариумот, поширокиот дијапазон на мелодиите во песната, хармонијата и присуството на интервалот зголемена секунда „хиджас“ (пр. F-Gis), како едно од влијанијата на ориенталната музика. Таквите влијанија во градскиот фолклор се резултат на петвековното присуство на османлиите не само во Македонија туку и пошироко на Балканот. Ориенталните влијанија се забележуваат во мелодиската структура на песните и инструменталните творби, во текстовиот израз со употреба на турски зборови како и во инструментариумот. Како резултат на сето ова се појавиле состави познати како „Чалгии“ во кои се среќаваат инструментите: виолина, кларинет, ут, лаута, канон, дајре и тарабука.

Во втората половина на XIX век, со развојот на занаетството и трговијата во градовите, започнува и почестата комуникација со трговците и занаетчиите од европските градови, при која се запознавале со нивната

култура и дел од неа ја прифаќале и вградувале во сопствената традиција. Кон крајот на XIX и почетокот на XX век, како резултат на економско-социјалните состојби во Македонија се појавува зголемен процес на миграција-заминување на печалба во други држави, а се почеста појава е и образованието на младите луѓе во градовите од балканските држави и Европа. Сите овие фактори што ги напоменавме имале влијание и оставиле белег во фолклорното творештво на овие простори. Во тој период во градските средини наместо традиционалните изворни инструменти (кавал, гајда, кемане, тамбура, тапан...) се почесто се употребуваат класичните европски инструменти (кларинет, виолина, хармоника, флејта, гитара, контрабас) а во почетокот на XX век во Битола а подоцна и во другите градови се појавува и клавирот како и мандолинските состави. Ваквиот инструментариум, како и самиот начин на градски живот придонеле да се појави многугласното пеење, акапела и пеење со хармонска придружба од инструменти.

Изворното пеење и инструменталното творештво, создадено во селските средини исто како и градското творештво со своите мело-поетични содржини третира различни теми. И во двете творештва најзастапени се песните со лирско-љубовни теми, песните од семејниот живот, обичајните, епските, печалбарските, митолошките, хумористичните, таговните како и песните во кои се опејува борбено-револуционерното минато на македонскиот народ.

Градското и изворно-селското вокално, инструментално и вокално-инструментално творештво се основниот белег на традиционалното фолклорно творештво и претставува значаен чинител на севкупната културна традиција создадена во Македонија.

Според начинот на интерпретацијата во вокалната традиција во македонскиот фолклор се присутни - соло, дует, трио и вокални групи кое што пеење според звучниот спектар се нарекува едногласно, двогласно, тригласно и многугласно пеење. Едногласно, двогласно и тригласно пеење со секунди се појавува во селската традиција додека едногласно, двогласно, тригласно и четиригласно пеење со терци и сексти се појавува во градската традиција. Песната е резултат од инвентивната дарба на пеачот, тој прво својата песна ја пее во потесниот круг на семејството, помеѓу пријателите на традиционалните слави, собори, свадби... Спонтано испеаната песна постепено била прифатена и од тие кои што ја слушале.

После тоа песната по усмен пат била пренесувана, мелодиски или содржински усовршувана што педизвикало појава на варијанти -

текстуални и мелодиски. Таквиот начин на усно пренесување на песната, варијантите и селективноста допринесуваат песната да е пошироко прифатена од народот и од индивидуален да прерасне во колективен продукт така наречен народно творештво.

Песните во главно биле пеени одделно од жени и мажи. Главната причина за тоа било патријархалното воспитување, но и од карактерот на песната и причината за нејзиното исполнење (обичај, свадба, жетва, седенка...). Во минатото ретко се забележува мешаното пеење.

При двогласното, тригласното и многугласното вокално пеење, при градското пеење се среќава хармонското поставување на гласовите во вертикала.

Таков начин на пеење среќаваме во акапела пеењето или пак со придружба на гитара кога станува збор за серенадните песни, или пак во придружба на оркестар од класичните инструменти или мандолини.

Во изворната традиција создадена на село во која што покрај едногласното се среќава и двогласното пеење, најчестиот начин на пеење е секундното каде што првиот глас ја пее мелодиската линија а вториот ја придружува со еден постојан - бурдон глас. Тој начина на пеење го исполнуваат двојца или тројца пеачи, едниот ја води мелодијата а другите ја придружуваат.

Поставеноста на тој начин на гласовите во изворното двогласно пеење е исто и при машкиот и при женскиот двоглас.

При секундниот начин на двогласното пеење, потребно е да постои не само интонативна туку и гласовна усогласеност помеѓу пеачите. Во практиката среќаваме многу примери на тесна роднинска врска помеѓу пеачите (сестри, мајка и ќерка, браќа, татко и син...), или пак пеачи кои биле големи пријатели и кои со текот на времето го усогласиле заедничкото пеење. Тој начин на пеење во основа е акапела, но кога се појавува со инструментална придружба тогаш се свира со гајда или со два кавала. Гајдата сама по себе произведува два гласа: гајдурката ја свира мелодијата а брчалото го произведува лежечкиот тон. Кога свират два кавали двогласот се добива на истиот начин како кај гајдата – едниот кавал ја свира мелодијата додека другиот лежечкиот тон. Мошне често помеѓу овие два гласа се појавува секундата која како интервал во класичната музика е дисонантна, но во изворните песни и во инструменталните творби според природната гласовна и инструментална звучност (гајдата и двата кавала), звучат консонантно, благопријатно.

Користена литература

Јованов, Илчо (2004). Историскиот развој и утврдување на Оркестарот на народни инструменти при МРТВ (магистерски труд)

Линин, Александар. (1986). *Народните музички инструменти во Македонија*. Скопје

Тодевски, Кирил (2004). *Народен уметник со универзални вредности: Пеце Атанасовски*.

Џимревски, Боривоје. (1985). Чалгиската традиција во Македонија.